GĦAD BAQA' X'JINĠABAR FIL-FOLKLOR MALTI

Angelo Dougall

Il-folklor Malti mhuwiex eżawrit daqs kemm jaħsbu xi wħud u, tabilħaqq, għad baqa' x'jinġabar. Fil-ktieb tiegħu *Il-Folklor Malti* , (t-tieni edizzjoni miżjuda) stampat mill- *Malta University Press* 1975, fil-kapitlu XVI, paġna 142 *et seq.*, Ġuże Cassar Pullicino, mimli bil-għomor, fil-kitba tiegħu f'dan il-ktieb, jagħtina parir, fost kollox, sabiex noqogħdu għal dawk li huma għajdut il-poplu u għal dak li jintqal, u sabiex niktbuh. F'paġna 151 ta' l-istess ktieb ikompli jħeġġiġna: " jeħtieġ l-ewwelnett li ssir midħla sewwa tal-poplu u li jirnexxielek titħabbeb biżżejjed biex tkun tista' tisma' minn fomm il-poplu dak l-għerf li sallum għadu bla miktub. Li kieku kulħadd joqgħod b'għajnejh u widnejh miftuħa kull fejn imur fil-gżejjer tagħna u jniżżel dak li jara u jisma' . . . . . . "

Dwar il-furbani Fid-distrett t'isfel ta' Malta, speċjalment fost il-bdiewa ta' madwar il-bajja ta' Marsaxlokk għad baqa' fil-memorja tagħhom għajdut u rakkonti ta' nżul il-furbani fuq l-art għas-serq ta' ħwejjeġ u ħtif ta' nies. Għalkemm din il-bajja, għal mijiet ta' snin, kienet imħarsa b'fortizza, bi swar u għassiesa, xorta waħda l-furbani kienu kultant jirnexxilhom jinżlu bil-moħbi sabiex jissakkeġġaw u jaħtfu nies għall-jasar, jitilqu nkiss inkiss u jaħarbu fil-beraħ bla tarf tal-baħar. Ftit li xejn kienu jiġu suspettati, u dawn il-furbani kienu jsalpaw u jbaħħru bil-priża tagħhom lejn il-Barbarija. Baqgħu ġrajjiet u leġġendi msawrin mal-verita tal-ħajja ta' dak iż-żmien, u xi ġrajjiet minnhom għadhom magħrufa bħala "ta' żmien il-furbani". F'dak iż-żmien, madwar il-Bajja ta' Marsaxlokk, bini kien hemm ftit li xejn, ħlief għal xi rziezet l-hawn u l-hinn, xi wħud minnhom iffortifikati għalli jista' jinqala' għal għarrieda, u wieħed għadu jara minn dawn sa llum.

Katrina Niftakar xi qraba tiegħi minn dik in-naħa tad-Distrett t-Isfel, jirrakkuntaw li xi ħamsin sena ilu ftit jiem qabel mietet iz-zija Ġanna (mart iz-ziju Ġanni ħu n-nannu Kola) u li kellha qrib il-mitt sena, bdiet thewden: "Miskina! Min jaf x'sar minnha Katrina!" Kienet tirrakkonta li, meta kienet daqsxejn ta' tifla ta' xi għaxar snin, darba waħda filgħodu kmieni telqet bil-mixi miż-Żurrieq ma' Katrina, waħda żagħżugħa ħabiba tal-familja u li kienet ftit snin akbar minnha, sabiex jaraw xi qraba tagħhom f'Birżebbuġa. Dik il-ħabta, madwar ir-Ramla ta' Birżebbuġa u d-daħla ta' Kalafrana ma kienx hemm bini ħlief ftit irziezet u kemm tara b'għajnejk raba', għelieqi, siġar tal-ħarrub u qasab. Iz-zija kienet tkompli tirrakkonta li, kif waslu qrib ir-ramla, lemħu skuna li minn fuqha niżel gaj ta' baħħara li, malli lemħu lil dawn iż-żewġ tfajliet, bdew jiġru għal warajhom. Dawn it-tfajliet twerwru għax raw li kienu furbani, telqu jiġru u nħbew. Imma l-furbani bdew ifittxuhom u rnexxielhom jaħtfu lil Katrina, u billi z-zija Ġanna kienet moħbija sewwa ma setgħux isibuha għalkemm damu ftit ħin ieħor ifittxuha. Ftit wara l-furbani telqu lura lejn l-iskuna tagħhom iġorru 'l Katrina. L-iskuna salpat u tbiegħdet fil-beraħ tal-baħar bla ma ħadd biss induna x'kien qed jiġri! Imbilli dan il-każ ġie rrappurtat lill-kuntistabbli taż-Żurrieq! Bħas-soltu

kien tniżżel rapport fl-"okkorrenzi tal-pulizija" tad-distrett, saru t-tfittxijiet, imma kien kollu għalxejn. Kien forsi t-thewdin ta' ziti, jew kienet waħda minn dawk l-għajdut dwar il-furbani? Kif ġa għedt, l-istejjer kienu ħafna. "Miskina! Min jaf x'sar minnha Katrin!" baqgħet thewden iz-zija Ġanna, qabel ma għalqet għajnejha għal dejjem. Imma baqgħet tiftakar f'dik il-ġrajja kerha ta' tfulitha anke wara dak iż-żmien kollu. Kienet ġrajja li sseħħ darba kultant u bħala baqgħu leġġendi fil-folklor tagħna. Għalxejn il-poplu ta' dawk l-inħawi, u magħhom kienu ġew oħrajn miż-Żurrieq, ħarġu jfittxu lil Katrina, imma Katrina għebet u baqgħet ma nstabetx misruqa mill-furbani li, sa ftit aktar minn mitt sena ilu kien għad kellhom liberta, mingħajr ħadd ma jżommhom li jinżlu f'dik il-bajja; u l-leġġendi baqgħu!

Għal ħafna nies għad baqa' leġġendi ta' furbani kif ukoll rakkonti ta' ġrajjiet aktar qodma li baqgħu jingħadu madwar dik il-bajja ta' Marsaxlokk, li sa ftit snin ilu kienet għadha miftuħa u esposta għat-traffikar illegali

Għar Ħasan Domt ħafna sa ma rnexxieli biex wieħed bidwi minn Bengħisa jtarrafli xi ħaġa ta' folklor minn dak li kien għadu jiftakar. Kien bin ir-raba' joqgħod f'razzett antik xi ftit maqtugħ. Kien bniedem mistħi u sensittiv. Xi ftit snin ilu kien qalli li baqa' jiftakar xi strofi ta' għanja li kien sema' fi tfulitu. Għar Ħasan hu magħruf ħafna bħala post ta' attrazzjoni turistika f'dik in-naħa ta' Malta mimlija leġġendi u rakkonti ta' furbani, imdawwar b'atmosfera ta' sibi. Manwel Grixti (1936-2003) kien baqa' jiftakar dawn il-ftit strofi minn għanja li forsi kienet itwal; forsi wkoll kienet "għanja tal-fatt" marbuta mal-leġġenda ta' Għar Ħasan, u Manwel kien joqgħod fil-qrib ta' l-għar:

Għar Ħasan

Din għanja tislet il-ħniena ,
Dwar tfajliet tant imsejknin,
Waqt li kienu jaħdmu r-raba'
Għal għarrieda misruqin.

Kien jisraqhom mill-għelieqi
Ta' l-inħawi ta' Ħal Far,
Mill-irdum kien iniżżilhom
U jaħbihom ġewwa l-għar.

L-ommijiet jibku l-uliedhom
Għaliex dawna ma nstabux,
U l-irġiel għalxejn ifittxu
Għax x'sar minnhom ma jafux.

Kien jonsobhom u jisraqhom
U jaħbihom f'Għar Ħasan,
Jeħodhom lejn Barbarija
Għotja għall-ħarem tas-Sultan.

Dan Ħasan kien furban aħrax,
Kellu qilla ta' għafrid,
'Ma tagħna sabulu rkaptu
Ma ħallewhx jagħmel li jrid.

Dawn huma l-ħames strofi li baqa' jiftakar Manwel mill-għanja li kien sema' fi tfulitu, imma ma qallix min kien l-għannej u lanqas il-post fejn kien semagħha.

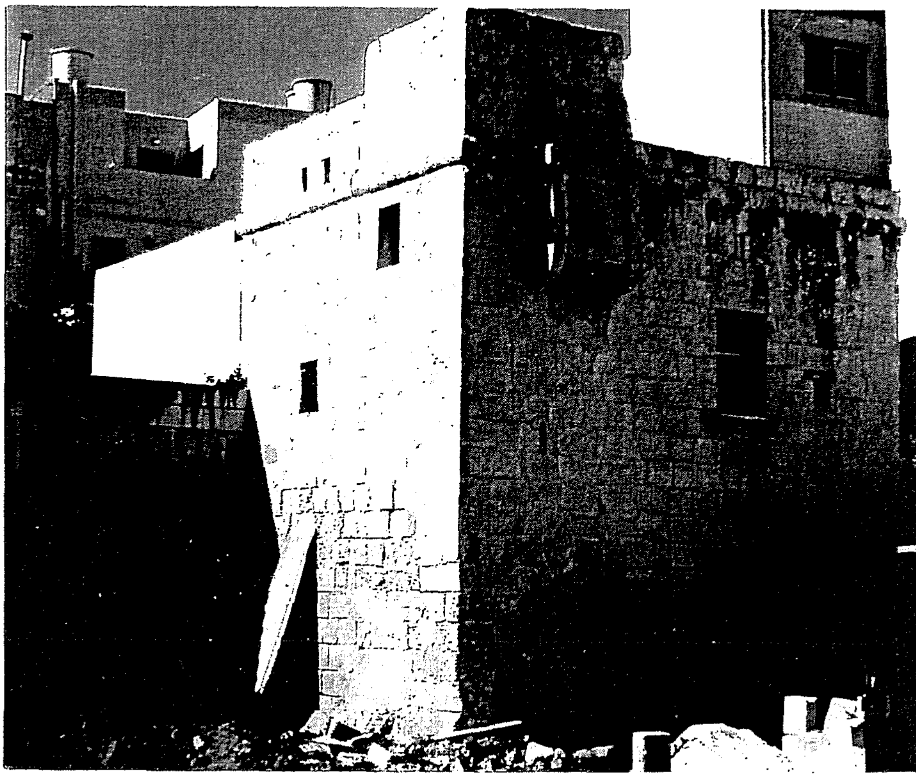

Razzett iffortifikat, Bur Cassar
Triq il-Kartaġiniżi, Birżebbuġa

26-VII-2002